

## ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים  
יחידת לימוד אחת  
לנבחנים המשלימים ל-5 יחידות לימוד

### הוראות לנבחן

- משך הבחינה: שעה וחצי.
- מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.  
עליך לענות על אחד מהם (סה"כ – 100 נקודות).
- חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).  
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

המשך מעבר לדף ◀

## ה ש א ל ו ת

בבחינה שני חלקים: חלק א – סיפור שלא נלמד, וחלק ב – שירים שלא נלמדו. ענה רק על חלק אחד (חלק א או חלק ב). בחלק שבחרת ענה על כל השאלות.

### חלק א – סיפור שלא נלמד

לפניך הסיפור "לילה שמח", מאת יוסל בירשטיין. קרא את הסיפור, וענה על שש השאלות 1-6 שאחריו לפי ההוראות.

#### לילה שמח / יוסל בירשטיין

אבא שלי ידע לשעשע בני־אדם. פעם הוא שימח עשיר אחד, סוחר נעליים, ואני, ילד בן שבע, הייתי שותף למעשה.

הסוחר העליב את אבא. אמר עליו שהוא גנב. לא היה לו ספק שאבא יגנוב ממנו שאריות עור אם ישאיר אצלו את הסחורה, והוא דרש שאבא יבצע את מלאכת הגזירה בביתו. כך יוכל להשגיח שלא תחסר לו אפילו פיסת עור אחת.

בערב סתווי אחד הלך אבא לביתו של הסוחר ולקח אותי אתו. בשעה שיגזור את המגפיים, אשב אני מתחת לשולחן, ארים כל פיסת עור שנפלה, ואמסור אותה לידי של הסוחר. אבא הציע שאלווה את מלאכתי בהכרזה 'אדון סוחר, הנה העור!' בניגון של תפילת 'אדון עולם אשר מְלַךְ'. סגולה טובה נגד עייפות ונמנום. היה עליו לגזור ארבע או חמש שעות, ולא יסיים לפני חצות. [...]

מתחת לשולחן בביתו של הסוחר עשיתי כדבריו של אבא. הסוחר אסף את פיסות העור בסל קש ולא התרשם לא מן המלים 'אדון סוחר' ולא מן הניגון של 'אדון עולם'. כשהתחלתי להתעייף, והרגשתי שעוד מעט אירדם, החלפתי את המלים 'אדון סוחר' במשחק 'קפוץ עכבר', והסוחר צחק. גם אשתו צחקה קצת.

אבא והסוחר נורו למוות בדרכם לטרבלינקה. הגרמנים רצחו אותם ביער סמוך לעיירה מְזוּרִיץ'. במוותו היה אבא כבן חמישים, ואני הייתי בן עשרים, וכבר הייתי במלבושן שבאוסטרליה. היום אני בן שמונים, וחי בירושלים. יצאתי הבוקר החוצה, לראות מה קורה בעיר וללקט פירורי זיכרונות מאותו לילה שמח.

הלכתי ברגל. נסעתי באוטובוס. דיברתי אל עצמי גם פה וגם פה. ברחוב פגשתי זקן שנמלט מהשקט בביתו. באוטובוס החלפתי מילה עם נוסע צעיר שברח מטלפונים סלולריים. הוא החליף מקומות ישיבה במהלך הנסיעה. כשהתיישב לידי, חשד תחילה שגם אני מדבר בטלפון, ורצה לקום ולעבור מקום. אבל ראה שטעה, שאני מדבר רק אל עצמי, נשם לרווחה, והחל להתלונן על העלבונות בחייו.

גם הזקן ברחוב מנה לפני עלבונות על אצבעותיו. שניהם שאלו אם עוד אפשר לצחוק בארץ הזאת.

25 הזקן פנה לגן הפעמונים. הנמלט־מן־הטלפונים ירד מהאוטובוס. ואני חזרתי אל עצמי. גם אבא שלי, שכבר היה מותש מן הגזירה ושתק מרוב עייפות, התאושש מעט למראה ה'קפוף עכבר', והיה משועשע מהמשחק שהוא־עצמו לימד אותי.

רציתי שאבא יקנה לי כדור, והוא המציא בשבילי משחק אחר. לגלגל ממחטה משומשת, עשה קשר בקצה אחד, והנה, הממחטה הפכה לעכבר. הוא שם את העכבר על כף ידו, בידו האחרת הנחית מכה קלה על שורש הכף — והעכבר קפץ. גובה הקפיצה לפי עוצמת המכה. נעשיתי מומחה למשחק. גם בנגיעה קלה היה העכבר שלי קופץ עד לתקרה.

אבא הפיל בכוונה פיסת עור גדולה, עם זנב בקצה, ואני הכרזתי, באותו ניגון של 'אדון עולם': 'קפוף עכבר לפסגת ההר' — והעכבר נחת ישר לתוך הסל שבידיו של הסוחר. הסוחר שכח לשם מה הזמין את אבא אל ביתו, שכח שהוא חייב להשגיח עליו שלא יגנוב, והסתקן לדעת איך אני עושה את זה. לא שמע אף פעם על משחק כזה. עוד בדרך לכאן סיפר לי אבא שלסוחר ולאשתו אין ילדים, וגם לא יהיו להם, ושקט גדול שורר בביתם. עכשיו כבר הפיל הסוחר בעצמו חתיכות עור, ואני הקפצתי אותן עכברים לסלו.

אשתו, שכבר הייתה במיטה, שמעה את בעלה צוחק ויצאה מבוהלת מאוד מחדר השינה, לראות מה קרה. לא הוא ולא היא לא צחקו שנים רבות. בשתי ידיה אחזה בחלק הרך של לחייה, להראות לאבא שהן לא התרוממו זמן רב אפילו לחיוך.

40 אם אפגוש שוב את הנמלט־מהשקט־בביתו, ואת הנמלט־מן־הטלפונים, אספר להם מה אמר אבא בדרכנו הביתה. דיברנו על הצחוק של הסוחר ושל אשתו שנדבקה ממנו. היה חושך מסביב, ואני אחזתי בידו של אבא ואמרתי לו, שמעכשיו הסוחר בטח לא יעליב אותנו יותר, ולא יחשוד שאנחנו גונבים ממנו עורות.

45 אבא משך אותי קרוב יותר אליו ואמר שההפך הוא הנכון. הסוחר ימשיך לחשוד ולהעליב, כדי ששוב נבוא אליו להצחיק אותו.

ענה על שש השאלות 1-6 (מספר הנקודות לכל שאלה רשום בסופה).

1. הסבר והדגם כיצד שינו המספר־הילד ואביו את היחס של סוחר הנעליים אליהם.  
(21 נקודות)
2. "אבא והסוחר נורו למוות בדרכם לטרבלינקה. הגרמנים רצחו אותם ביער סמוך לעיירה מְזֹרִיץ'".  
(שורות 14-15)  
הסבר את התרומה של דברים אלה להבנת החוויה שחווי המספר בילדותו בבית הסוחר.  
(12 נקודות)
3. לתפילה "אדון עולם" ולמשחק "קפוץ עכבר" יש משמעות סמלית בסיפור.  
הסבר משמעות זו. (15 נקודות)
4. בעת טיול בירושלים עולים אצל המספר זיכרונות מ"אותו לילה שמח" (שורה 17).  
הסבר את הקשר של המפגשים בין המספר המטייל בירושלים ובין הזקן והצעיר ל"אותו לילה שמח".  
(21 נקודות)
5. על פי שש השורות המסיימות את הסיפור (שורות 41-46), הסבר מה לימד האב את בנו על בני האדם. (21 נקודות)
6. האם הלילה שהמספר מתאר הוא לדעתך אכן לילה שמח? הסבר את דבריך, ובסס אותם על הסיפור.  
(10 נקודות).

## חלק ב – שירים שלא נלמדו

לפניך שני שירים ארספואטיים:

שיר I – "מבוא לשירה" מאת בילי קולינס, ושיר II – "שירה" מאת רפי וייכרט.  
קרא את שני השירים, וענה על חמש השאלות 7-11 לפי ההוראות.

שיר I: מאת בילי קולינס (תרגום: גרשון גירון)

### מבוא לשירה

אני מבקש מהם לקחת שיר  
ולאחז אותו כנגד האור  
כמו שקופית צבעונית.

או להטות אֶזְנוֹ לדבורים המזמזמות בו.

אני מציע לשמט עקבך לתוך שיר  
ולצפות בו מנשש נרכז החוצה,

או לצעד בחדר השיר  
ולמשש את הכתלים אחר מתג תאורה.

אני רוצה שִׁיחֲלִיקוּ בְּמִגְלָשֵׁי סָקִי  
על משטחי המים של השיר  
מנפנפים לשם המשורר המתנוסס על החוף.

אבל כל שהם רוצים לעשות  
הוא לקבל את השיר לכסא בחבל  
ובענוניים לחלץ ממנו נדוי.

הם מתחילים לחבט בו בצנור  
כדי לגלות למה באמת הוא מכון .

ענה על שתי השאלות 7-8.

השיר "מבוא לשירה" מבטא את המתח בין הרצוי למצוי בקריאת שירה.

7. על פי השיר, הסבר מהו האופן ה**רצוי** של קריאת שירה. הדגם את דבריך באמצעות **שתיים** מן המטפורות בשיר. (20 נקודות)

8. על פי השיר, הסבר מהו האופן ה**מצוי** של קריאת שירה. הדגם את דבריך באמצעות מטפורה **אחת** בשיר. (15 נקודות)

### שירה

מִתִּי שְׁאֲנִי רוֹצֶה אֲנִי  
מִדְמִינִן אוֹתָךְ יוֹשֵׁב אֶתִּי  
בְּחֶדֶר, מִתְנַכֵּחַ עַל שִׁיר זֶה  
אוֹ אַחֵר. שִׁירָה, אֶתָּה אוֹמֵר,  
כִּחָה בְּכֶךְ שְׁאֲדָם שׁוֹכֵחַ  
גְּבוּלוֹת, מִמְרִיא מִמְּגָבְלוֹת.  
שִׁירָה, אֶתָּה אוֹמֵר, הִיא כַחַ  
שְׁמֵאֲפֶשֶׁר לָךְ לְשַׁחֵזר אָדָם  
מִדְבֵּר, יוֹשֵׁב מוֹלָךְ.

ענה על שלוש השאלות 9-11 (מספר הנקודות לכל שאלה רשום בסופה).

9. על פי "שירה", קריאת שיר היא דרך ליצירת דיאלוג.

הסבר והדגם קביעה זו. (25 נקודות)

10. ריבוי הפסיחות בשיר מבטא רעיון מרכזי בו.

הסבר רעיון זה. הדגם את דברך בעזרת שלוש מן הפסיחות בשיר. (15 נקודות)

11. לדעתך, מהו היחס של הדובר לקוראים בכל אחד מן השירים: "מבוא לשירה" ו"שירה"?

הסבר את דברך, והדגם אותם מכל אחד מן השירים. (25 נקודות)

### בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל  
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך